

Jakub Bornio

Rozwój współpracy wojskowej państw Grupy Wyszehradzkiej w ramach jednostek międzynarodowych w 2023 roku

Ze względu na swoje położenie geopolityczne, w centrum obszaru wschodniej flanki Sojuszu Północnoatlantyckiego, państwa Grupy Wyszehradzkiej stanowią istotny zwornik procesów bezpieczeństwa w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Wymiar militarny współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej był jej kluczowym elementem od początku funkcjonowania platformy, kiedy to państwa regionu koordynowały swoje wysiłki na rzecz dołączenia do NATO. W obliczu wojny na Ukrainie i wynikłej z niej polityki dostosowywania się do nowych uwarunkowań bezpieczeństwa na poziomie NATO, współpraca wojskowa pomiędzy państwami V4 zyskuje na znaczeniu. W 2023 r. państwa te kontynuowały i pogłębiały współpracę międzynarodową, m.in. w ramach sprawowanego dyżuru Grupy Bojowej na poziomie Unii Europejskiej czy rozwijając zdolności bojowe Dowództwa Wielonarodowej Dywizji Centrum (HQ MND-C).

Grupy Bojowe Unii Europejskiej. Grupy Bojowe Unii Europejskiej (GBUE) są związkami taktycznymi UE. Konceptualizacja idei ich powołania nastąpiła w efekcie doświadczeń nabytych po przeprowadzeniu Operacji Artemida, misji wojskowej UE w Demokratycznej Republice Konga w 2003 r. Pełną gotowość bojową Grupy te osiągnęły w 2007 r. Związki taktyczne miały mieć charakter narodowy lub wielonarodowy, liczyć ok. 1500 żołnierzy (choć od 2014 r. grupy coraz częściej były w rozmiarze brygad) i być zdolne do wykonywania misji petersberskich w promieniu 6000 km od Brukseli. GB powinny stanowić pierwszą i podstawową siłę wojskową, jaka miałaby się pojawić w rejonie zaistniałego kryzysu. Ich gotowość do przerzutu określa się na 5-10 dni od chwili wydania jednogłośnie zgody na ich użycie przez Radę UE. W każdym półroczu dyżur powinny pełnić dwie Grupy Bojowe. Skuteczność formacji wojskowych UE nigdy nie została przetestowana, choć już w 2008 r. były aż dwie ku temu okazje.

Dyżur Wyszehradzkiej Grupy Bojowej. W pierwszym półroczu 2023 r. Wyszehradzka Grupa Bojowa (GBV4) sprawowała dyżur bojowy w ramach GBUE, który był trzecim dyżurem w historii tego związku taktycznego. Współpraca V4 w rzeczonym formacie została zainicjowana już w 2013 r., kiedy to po wspólnym szczycie V4 i Grupy Weimarskiej poinformowano o powołaniu GBV4 i gotowości do przejęcia przez nią dyżuru w pierwszym półroczu 2016 r. Ostatecznie w skład grupy weszło ponad 3900 żołnierzy z państw Grupy Wyszehradzkiej oraz Ukrainy. Kolejny dyżur grupa pełniła w drugim półroczu 2019 r. w sile ponad 2200 żołnierzy z państw V4 i Chorwacji. W ramach wszystkich trzech dyżurów funkcję państwa ramowego sprawowała Polska. Fakt ten jest związany głównie z jej obiektywnie największym potencjałem zbrojnym i rolą *de facto* wojskowego lidera regionu. Przed zainicjowaniem GBV4 Polska sprawowała funkcję państwa ramowego dwukrotnie. Było to odpowiednio w 2010 r. w ramach grupy współtworzonej z Niemcami, Słowacją, Litwą i Łotwą oraz w 2013 r. w ramach Weimarskiej GB. Warto jednak wskazać, że we wcześniejszych okresach relatywnie dużą aktywnością w ramach GBUE wykazywała się również Republika Czeska, która w 2009 r. była nawet państwem ramowym Czechosłowackiej GB.

Rozwijanie współpracy w ramach GBV4 po 2013 r. kosztem współtworzenia innych GB należy łączyć z intensyfikacją relacji politycznych w ramach V4 i dowartościowaniem wyszehradzkiego wektora polityki zagranicznej w poszczególnych państwach platformy. Warto jednak wskazać, że w okresie 2016-2023 zarówno Republika Czeska, jak i Węgry były zaangażowane w dyżury także innych GB, odpowiednio trzykrotnie i dwukrotnie.

W dotychczasowej praktyce funkcjonowania GBV4 wykształciła się tradycja współtworzenia jej z zazwyczaj nielicznymi kontyngentami z państw partnerskich. Sam dobór tych partnerów wskazuje na obszary priorytetowe państw V4, a nawet – tak jak w przypadku uczestnictwa kontyngentu z Ukrainy w 2016 r. – jest formą komunikacji strategicznej i europeizacji państw partnerskich. W 2023 r. do dyżuru dołączyli oficerowie z Chorwacji i Łotwy. Dwukrotne uczestnictwo oddziałów Chorwacji w dyżurach GBV4 wpisuje się w szerszy kontekst zaangażowania tego państwa w proces wzmocnienia wschodniej flanki NATO, w tym szczególnie w oparciu o współpracę z państwami V4. Kontyngenty z Chorwacji wchodzi w skład batalionowej GB NATO, stacjonującej w Polsce w Orzyszu i na Węgrzech w Tata, w ramach Wzmocnionej Wysuniętej Obecności (ang. *Enhanced Forward Presence*). Oficerowie z Chorwacji współtworzą także HQ MND-C w Székesfehérvárze na Węgrzech. W szerszym ujęciu współpraca wojskowa Chorwacji z V4 jest kolejną egzemplifikacją prac w ramach formatu V4+, który wypełnia agendę polityczną w innych niż militarny wymiarach, takich jak np. polityka rozszerzenia UE o Bałkany Zachodnie, polityka energetyczna czy polityka spójności UE.

W kierunku Zdolności Szybkiego Reagowania. Sposób funkcjonowania GBUE daje podstawy do krytycznej oceny zdolności bojowych UE. Jak zaznaczono wyżej, żadna z GB nigdy nie prowadziła statutowej operacji, choć było to spowodowane głównie specyfiką procesu decyzyjnego w Radzie UE. Problemem jest również niedotrzymywanie założenia o utrzymywaniu w gotowości dwóch GB w każdym półroczu. Ze względu na brak woli politycznej do wystawienia dyżuru, w poprzednich latach regularnie pojawiały się wolne wakaty. W 2023 r. po raz pierwszy zdarzyło się jednak, że po zakończeniu dyżuru przez GBV4 żaden inny związek taktyczny nie przejął jej obowiązków na drugie półrocze. Znacznie obniża to wiarygodność UE w zakresie budowania własnych zdolności bojowych, zwłaszcza w kontekście ambitnego planu zmiany charakteru GB. Zgodnie z założeniami Kompas Strategicznego, przyjętego w marcu 2022 r., GBUE mają ewoluować w tzw. Zdolność Szybkiego Reagowania (ang. *Rapid Deployment Capacity, RDC*). Zgodnie z założeniami RDC ma dysponować siłą ok. 5000 żołnierzy, sprawować roczne dyżury i być finansowana wspólnotowo.

Współpraca Grupy Wyszehradzkiej w ramach inicjatyw NATO. W ostatnich miesiącach pogłębianą jest także współpraca państw V4 w ramach jednostek międzynarodowych NATO. 31 marca 2023 r. Dowództwo HQ MND-C osiągnęło wstępną gotowość operacyjną. Państwami założycielami jednostki są Chorwacja, Słowacja i Węgry, ale w pracach dowództwa uczestniczą także oficerowie z Polski. 31 lipca 2023 r. dowództwo w jednostce przejął generał brygady Tibor Kralik ze Słowacji. Powstanie struktury było niezmiernie istotne w kontekście dowodzenia wojskami sojuszniczymi na wschodniej flance NATO. HQ MND-C objęło swoją odpowiedzialnością obszar centralny pomiędzy znajdującymi się już w regionie dowództwami szczebla dywizyjnego w Elblągu w Polsce i w Bukareszcie na Rumunii, które w linii prostej dzieli niespełna 1200 km. HQ MND-C stało się w tym kontekście swoistym *gapfillerem*.

W reakcji na wielkoskalową ofensywę Rosji na Ukrainę NATO zdecydowało o sformowaniu dodatkowych czterech batalionowych GB na wschodniej flance Sojuszu. Dwie z tych jednostek powołano na obszarze państw V4. Są nimi wspomniana uprzednio Wielonarodowa wzmocniona GB Wzmoczonej Czujności (ang. *Multinational enhanced Vigilance Activity Battle Group, MN eVA BG*), stacjonująca w Tata, oraz Wielonarodowa Grupa Bojowa, stacjonująca w centrum szkoleniowym w Lešť na Słowacji (MN BG SK). Warto zaznaczyć, że w 2022 r. rząd Węgier ograniczył stacjonowanie jednostek NATO na terytorium tego państwa jedynie do obszaru na zachód od Dunaju, ale jednocześnie zgodził się na transport wojsk sojuszniczych przez swoje terytorium, nie wskazując na podobne ograniczenia. Ograniczenia te mają raczej charakter narracyjny i symboliczny. Z operacyjnego punktu widzenia bardziej istotna dla działań NATO w regionie jest zgoda na przemieszczanie wojsk przez terytorium Węgier. Decyzja rządu Viktora Orbána nie przyczynia się jednak do budowania atmosfery zaufania w regionie. Druga z wymienionych wyżej jednostek – MN BG SK – jest natomiast kolejnym przykładem intensywnej współpracy państw V4, ponieważ państwem ramowym MN BG SK jest Republika Czeska. W marcu 2023 r. w efekcie ćwiczeń certyfikujących Slovak-Shield MN BG SK osiągnęła zdolność bojową. Ćwiczenia te były o tyle istotne w kontekście współpracy wojskowej V4, że obok państw tworzących MN BG SK wzięły w nich udział również jednostki z Polski i Węgier.

Wnioski. W obliczu problemów politycznych V4, które generuje przede wszystkim różnica stanowisk poszczególnych państw formatu względem wojny na Ukrainie ([„Komentarze IEŚ”, nr 899](#)), wymiar wojskowy pozostaje stałym filarem współpracy państw ugrupowania. W pierwszej połowie 2023 r. została ona nawet zintensyfikowana zarówno na płaszczyźnie bilateralnej, pomiędzy poszczególnymi państwami V4, jak i ogólnowyszehradzkiej. Co więcej, inicjatywy wojskowe stają się formą umacniania formatu V4+, co daje potencjał budowania szerszej koalicji politycznej również w wymiarach innych niż wojskowy. Potrzeba rozwoju zdolności bojowych w całej rozciągłości wschodniej flanki NATO sprawia, że wojskowa współpraca państw V4, zajmujących jej środkowy obszar, zyskuje na znaczeniu, a w najbliższej przyszłości należy się spodziewać jej kontynuacji. Ciągłym wyzwaniem dla spójności ugrupowania pozostaje natomiast kwestia stosunku Węgier do struktury bezpieczeństwa w Europie Środkowo-Wschodniej, w tym przede wszystkim regionalnej roli Stanów Zjednoczonych.